

AUEZOV
UNIVERSITY
1943

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
Южно-Казахстанский университет имени М.Ауэзова

«Ғылыми-зерттеу жұмысы және инновациялар» құрылымы
«Академиялық зерттеулер» департаменті
«Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар» ғылыми-зерттеу институты
«Тарих және этнология» ғылыми орталығы

Подразделение «Научно-исследовательская работа и инновации»
Департамент «Академические исследования»
Научно-исследовательский институт «Социально-гуманитарные науки»
Научный центр «История и этнология»

ТОРГАУТОВА ШОЛПАН АШИРАЛИЕВНА

Білім алушылардың ғылыми және әлеуметтік жобаларын жетілдіру бойынша ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУ

(ЖОБМ, ТжКБ және ЖОО білім алушылардың
ғылыми және әлеуметтік жобаларды
дайындаумен ресімдеу кезінде қолдану үшін)

МЕТОДИЧЕСКОЕ УКАЗАНИЕ

по совершенствованию научных и социальных проектов обучающихся

(для применения при подготовке и оформлении
научных и социальных проектов обучающимися
ОСШ, ТиПО и ВУЗов)

Шымкент, 2022

Қазақстан Республикасының Білім және Ғылым Министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан

М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
Южно-Казахстанский университет имени М.Ауэзова

«Ғылыми-зерттеу жұмысы және инновациялар» құрылымы
«Академиялық зерттеулер» департаменті
«Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар» ғылыми-зерттеу институты
«Тарих және этнология» ғылыми орталығы

Подразделение «Научно-исследовательская работа и инновации»
Департамент «Академические исследования»
Научно-исследовательский институт «Социально-гуманитарные науки»
Научный центр «История и этнология»

Торгаутова Шолпан Аширалиевна

**Білім алушылардың
ғылыми және әлеуметтік жобаларын жетілдіру бойынша
ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУ**
(ЖОБМ, ТжКБ және ЖОО білім алушылардың
ғылыми және әлеуметтік жобаларды
дайындаумен ресімдеу кезінде қолдану үшін)

МЕТОДИЧЕСКОЕ УКАЗАНИЕ
по совершенствованию
научных и социальных проектов обучающихся
(для применения при подготовке и оформлении
научных и социальных проектов обучающимися
ОСШ, ТиПО и ВУЗов)

Шымкент, 2022

ЭОЖ / УДК: 001.89(072)

ББК: 72.4р

<https://orcid.org/0000-0001-5853-3879>

Білім алушылардың ғылыми және әлеуметтік жобаларын жетілдіру бойынша

ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУ

(ЖОБМ, ТжКБ және ЖОО білім алушылардың ғылыми және әлеуметтік жобаларды

дайындаумен ресімдеу кезінде қолдану үшін)

Торғаутова Шолпан Аширалиевна - «Тарих» мамандығының магистрі, «Тарих және этнология» ғылыми орталығының басшысы, Шымкент, 2022

Оқушылардың ғылыми және әлеуметтік жобаларын жетілдіру бойынша әдістемелік нұсқау оқушылардың ғылыми-зерттеу қызметіне тереңдетілген көзқарас және оқушылардың ғылыми және әлеуметтік жобаларын дәйекті ресімдеу үшін әзірленді.

Әдістемелік нұсқау «жобаның» теориялық негіздемесін, жобаны құруды, мемлекеттік бағдарламалар негізінде ғылыми-зерттеу жұмысын талдауды, қазақстандық орта және кәсіптік-техникалық оқу орында білім алушылар арасында гуманитарлық-педагогикалық бағытты дамытуды, сондай-ақ «Жаңа Қазақстанның» қазіргі кезеңіндегі перспективалы және басым бағыттарды қамтиды.

Әдістемелік нұсқау жобаны рәсімдеу бойынша жұмыстар қысқаша мазмұндалған. Қосымшада оқушылар арасында ғылыми-зерттеу жұмыстарын ынталандыру мақсатында әдіскерлерге жергілікті деңгейде іс-шараларды өткізу үшін пайдаланылуы мүмкін ғылыми-зерттеу жұмыстары конкурсын өткізудің үлгісі берілді.

Ғылыми жұмыс және инновациялар құрылымының «Академиялық ғылымдар» департаменті «Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар» Ғылыми-зерттеу институтының отырысында қаралып, мақұлданған. Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар» ҒЗИ директоры Боранбаев С.Р.

Хаттама № 3 от 31.03.2022 жыл

МЕТОДИЧЕСКОЕ УКАЗАНИЕ по совершенствованию научных и социальных проектов обучающихся

(для применения при подготовке и оформлении научных и социальных проектов обучающимися ОСШ, ТиПО и ВУЗов)

Торгаутова Шолпан Аширалиевна - магистр по специальности «История»,
начальник научного центра «История и этнология», Шымкент, 2022

Методическое указание по совершенствованию научных и социальных проектов обучающихся, разработаны для углубленного подхода к научно-исследовательской деятельности учащихся и последовательному оформлению научных и социальных проектов учащихся.

Методические указание включают в себя теоретическое обоснование «проекта», построение проекта, анализ научно-исследовательской работы на основании государственных программ, развитие в казахстанской средней и профессионально-технической школе гуманитарно-педагогического направления среди обучающихся, а также перспективные и приоритетные направления на современном этапе «Нового Казахстана»

В методическом указании кратко изложена работа по оформлению проекта. В приложении в целях стимулирования научно-исследовательской работы среди учащихся, методистам подготовлен пример проведения конкурса научно-исследовательских работ, который может быть использован для проведения мероприятия на местном уровне.

Рассмотрено и одобрено на заседании Научно-исследовательского института «Социально-гуманитарные науки» Департамента «Академические науки» подразделения Научная работа и инновации. Председатель совета - директор НИИ «Социально-гуманитарные науки» Боранбаев С.Р.

Протокол № 3 от 31.03.2022 год.

МАЗМҰНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

1	Алғы сөз	5
2	Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік жобаның құрылымы мен мазмұны	5
3	Жобаны құру кезіндегі психологиялық қызмет	7
4	Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік жобалармен жұмысты жетілдіру	7
5	Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік жобалардың «Жаңа Қазақстан: жаңарту және жаңғырту жолы» форматында дамудың перспективалық бағыттары	9
6	Қорытынды	10
7	Қосымша 1. Оқушылармен жұмыстың осы бағыты бойынша ғылыми конкурстарды дайындауға арналған ақпараттық хаттың мысалы	11
8	Предисловие	13
9	Структура и содержание научно-исследовательского и социального проекта	13
10	Психологическая служба при построении проекта	15
11	Совершенствование работы над научно-исследовательскими и социальными проектами	16
12	Перспективные направления в развитии научно-исследовательских и социальных проектов в формате: «Новый Казахстан: путь обновления и модернизации»	17
13	Заключение	19
14	Приложение 1. Пример информационного письма для подготовки научных конкурсов при данном направлении работы с учащимися	20
15	Қосымша 2 - Приложение 1. Ғылыми-зерттеу және шығармашылық жұмысты ұйымдастыру үдерісі Процесс организации научно-исследовательской и творческой работы	22
16	Использованная литература	30
17	Жазбалар үшін – для записей	31

Алғы сөз

Еліміздің дамуының жаңа әлеуметтік-экономикалық жағдайлары білім беру жүйесін де өзгертті. Ол елдің даму деңгейінің, оның экономикалық, ғылыми-техникалық және мәдени әлеуетінің, халықаралық беделінің неғұрлым маңызды көрсеткіші болып отыр.

Сондықтан мектеп қабырғасынан бастап әлеуметтік бейімделген оқушыларды дайындауда және олардың кәсібилігінде мұғалімге жоғары талаптар қойылады.

Бүгінгі таңда мұғалім мен оқушы – бұл «зерттеушілер, ұйымдастырушылар, шеберлер» – шығармашылық білімді практикамен біріктіреді.

Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік жобаның құрылымы мен мазмұны

Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік қызмет - бұл оқушыларды дамыту мен жетілдірудің өнімді жолымен баурап алуға мүмкіндік беретін құрал, ол әркімге өзінің дарынындылығын сезінуге, ойы мен іс-әрекетін байқап көруге, анықтауға және өзектендіруге мүмкіндік береді, оқу-тәрбие процесінің дербес компоненті болып табылады.

Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік қызметтің маңызды қағидасы - білім мен өмірдің бірлігі туралы ереже. Яғни, өмірдің қажеттіліктері мен жағдайларын ескере отырып, жас ұрпақты дайындау және тәрбиелеу.

Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік қызметті ұйымдастыру үшін бірнеше принциптерді сақтау қажет.

Табиғилықты қабылдау - зерттеу мәселесі алыс емес, нақты болуы керек, қызығушылық жасанды емес, нақты болуы керек.

ой-саналық принципі - зерттеудің проблемаларын, мақсаттары мен міндеттерін, сондай-ақ оның барысы мен нәтижелерін түсіну.

Әуесқойлық принципі - өз тәжірибесі арқылы зерттеу.

Көрнекілік принципі және мәдениеттілік принципі - белгілі бір қоғамдастық пен әлеуметтік қауымдастықта бар дәстүрлер.

Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік жобалар белгілі бір мәселені шешу үшін, жеке материалдың көмегімен жүзеге асырылады, соның негізінде нақты қорытынды мен талдау жасалады.

Бұл жағдайда білім алушы:

жана фактілерді, құбылыстарды өз бетінше түсіндіру және дәлелдеу,
білгендерін жіктеу, салыстыру, талдау және жалпылау,

эксперименттер жүргізу, жаңа деректер ұсыну,

бірнеше шешім табу, олардың ішінен ең дұрыс және объективті таңдау,
өзінің жұмысын бағалау,

Білім алушылардың ғылыми-зерттеу немесе әлеуметтік жобасы ғылымға баулудың алғашқы қадам болып табылады және оның келесі кезеңі студенттік жылдары сапалы және жан-жақты тәсіл арқылы жалғасуы мүмкін.

«Жоба» сөзінің өзі - 2 мағынасы бар:

1. жоба - қандай да бір құжаттың алдын ала (болжамды) мәтіні; 2. жоба - белгілі бір акция, бір бағдарламамен немесе мақсатты іс-әрекеттің ұйымдасқан түрінде біріктірілген көптеген іс-шаралар. 3. жоба - қандай да бір жүйені, объектіні және модельді құру (әзірлеу, жоспарлау, құрастыру) жөніндегі қызмет.

Айырмашылық - дизайн теориялық (қағазда немесе компьютерде) болуы мүмкін, ал конструкциялау - бұл іс-әрекеттің материалдық (нақты) көрінісі.

Жобалау - жобаның мақсаты, іске асыру процесі, күтілетін нәтижелер, жобаны дамыту және тарату перспективалары.

Жобаның - иллюстрациялық (фото, бейнематериалдар, роликтер), модельдейтін (макеттер, конструкциялар), эксперименттік (зертханалық деректер) әртүрлі түрлері мен санаттары бар.

Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік жоба бірнеше кезеңнен тұрады.

1. мотивация - жұмысқа кірісудің нақты пайдасы болуы керек,
2. зерттеу бағытын таңдау – жұмыстың мамандануымен, ой-өрісімен және құзыретімен анықталады, негізгі талаптар - жаңалығы, күтілетін нәтижелердің практикалық маңыздылығы және болашақ жұмыстың логикалық аяқталуы,
3. міндет қою. жұмыс алдымен қол жеткізілген білім деңгейін «бар», қалаған мақсат – «қажет» немесе «керек» деп белгілейді.
4. деректерді тіркеу және алдын-ала өңдеу. Басты мақсат - оқыту емес, оқушыларды зерттеу жұмыстарын жүргізу әдістемесімен таныстыру.
5. зерттеу нәтижелерін талқылау, гипотезаларды ұсыну және тексеру, пікірталастарды қолдануға болады,
6. жоба нәтижелерін ресімдеу. баяндама түрінде.
7. жобаны конференцияларда, конкурстарда, олимпиадаларда, форумдарда және т.б. ұсыну және жобаны қорғау,
8. жұмыстың: титул парағы, мазмұны, кіріспе (*мақсаты, міндеттері, өзектілігі, практикалық маңыздылығы*), негізгі бөлім (*талдау, талқылау, оларды шешу жолдары*) қорытындылар, әдебиеттер тізімі, келесі элементтері болуы керек.

Автордың эрудициясы, өз көзқарастарының болуы, қызықты презентациялар, халық, қала, жалпы ел үшін әлеуметтік-экономикалық маңыздылығы. **МАҢЫЗДЫ!**

Оқу орын неғұрлым талантты және дарынды оқушыларды шығару үшін ғылыми-зерттеу қызметін ұйымдастыруды мынадай жолдармен жүргізеді

1. ғылым, техника, мәдениет, өнертапқыштық және зерттеу жұмыстары саласында терең білім мен жетістіктерге ұмтылатын оқушылардың (орта мектеп, ТжКБ, ЖОО) ғылыми қоғамдастығын құру,
2. секциялардағы жұмыс кәсіби өзін-өзі анықтауға ықпал етеді,

3. ішкі конкурстар, ғалымдармен кездесулер, дөңгелек үстелдер, конференциялар, олимпиадалар өткізеді, неғұрлым бәсекеге қабілетті және әлеуметтік маңызы бар жобаларды қолдау оны сыртқы конкурстарға шығару,

4. ғылыми-зерттеу экспедициялар зерттелетін объект үшін материалды өз бетінше алуға ықпал етеді,

5. оқушылардың танымдық, зерттеу және шығармашылық қызметі қалыптасады.

Жобаны құру кезіндегі психологиялық қызмет

Жобаны құруда психологтың психологиялық қызметі де маңызды рөл атқарады, ол білім алушылар арасында кең диагностика жүргізеді, белсенді және пассивті студенттерді анықтау бойынша тренингтер өткізеді, қызығушылықтары бойынша жеке немесе топтық жұмыс үшін жағдай жасайды, дұрыс сөйлеуге, пайымдауға, сұрақтар қоюға, сөйлеу кезінде өзін сенімді сезінуге үйретеді, әлеуметтік мәселеге мониторинг жүргізеді және оқушылардың қатысуымен оны шешу жолдары. Психологиялық қызмет сауалнама көмегімен оқушылардың белгілі бір пәнге деген қызығушылығы мен көзқарасын немесе ғылыми-зерттеу жобалары бойынша педагогтің оқушылармен жұмыс деңгейін анықтайды.

Жоба бойынша жұмыс істей отырып жұмыс барысын тікелей үйлестіретін зерттеушілерді немесе осы салада нақты жұмыс істейтін мамандарды тартуға, маңыздылығы мен тиімділігін талқылауға болады. Егер оны тәжірибелі зерттеушілер пікірін берін, еңбек жинақтарында және т.б. жариялаған болса жұмыс одан да көп нәтижеге ие болады (Слайд 10).

2021 жылы COVID-19 пандемиясын жеңу проблемасына байланысты отандық тауарларға оралу, шикізатты қайта өңдеу және өз өнімдерін өндіру болды, бұл өз кадрларын даярлауға әкеледі.

Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік жобалармен жұмысты жетілдіру

Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік жобалармен жұмысты жетілдіру, бұл – ресурстарды үнемдеу, цифрлық технологиялар, жарқын және қоғам үшін пайда сияқты жаңа форматқа ие болуда. Сонымен қатар, барлық форматтар «ИДЕЯДАН НӘТИЖЕГЕ ДЕЙІН» - жаңа принципке негізделген.

Оқушыларды жұмысқа тарту, саладағы алғашқы білім дағдылары жұмыспен, тіпті пайда мен табыспен біріктіріледі. Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік жобалардың рөлі мен маңыздылығы Қазақстанның білім мен ғылымында жеке рөл атқара бастады.

Мысалы, жұмысқа қосылу:

- жобаның дизайны мен графикасын жасау,
- әлеуметтік желілерде жұмыс-бейнеролик, коперайтинг-әлеуметтік желілерде ақпараттық мәтін жазу, дауыс беру, фотоколлаж, өнімді жарнамалау және сату,

- стандартты формалар мен масқаларды тігу, тамақтану, жеткізу және т. б., туристік маршруттар және оларға онлайн бару және т. б.,

- құрылатын жобаның тиімділігін талдау және бағалау, оның сапасы мен бәсекеге қабілеттілігі, өткізу тәсілдері, теорияның практикамен байланысы ғылыми-зерттеу және әлеуметтік жобаларды жетілдірудегі жаңа трендке айналуға.

- оқушыларды гранттармен көтермелеу және республикалық деңгейге жоғарылату.

«ҚАЗАҚСТАНДА ЖАСАЛҒАН» халық маркасына көшу маңызды болып отыр, онда - «отандық өнімді қолдаймыз», «халық кейіпкерлеріне лайктар», «халық дәстүрлері мен әдет - ғұрыптары», «экологиялық жобалар», «вместе мы сила - бірге қиындықтарды жеңеміз», «ауыл – ел бесігі» ұрандар жаңа дизайн мен бейнеформатта тарихи-мәдени бағыттарды жаңғырту және қоғам мен тұрмыста тереңдетіп зерделеу мен қолдану жұмыстарын қалыптастырады.

Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік жобалар бағыттарының бірі 2017 жылдан бастап «Рухани жаңғыру» бағдарламасының 17 арнайы жобалары шеңберінде техникалық және гуманитарлық-педагогикалық бағытты толық қамти отырып, қойылған міндеттерді іске асыру болды. Олар: Атап айтқанда 2018 жылы іске қосылған арнайы жобалар ішінде: 1.«Туған жер»; 2.«Жаңа гуманитарлық білім - қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық»; 3.«Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы»; 4.«Жаһандық әлемдегі заманауи қазақстандық мәдениет»; 5.«Қазақстанның 100 жаңа есімі»; 6.«Қазақ тілінің латын әліпбиіне поэтикалық көшуі»; 7.«Ауыл – ел бесігі», 2019 жылы 8.«Архив-2025 тарихтың жетіспейтін бөліктерін қалпына келтіру мақсатында отандық және шетелдік архивтердегі іргелі зерттеулер жүргізу; 9.«Ұлы Даланың Ұлы Тұлғалары» - ұлы тарихи қайраткерлердің өмірін, мұрасын зерттеу және насихаттау; 10.«Түркі әлемінің генезисі» түркі және түркі тілдес мәдениетті танымал ету; 11.«Ұлы Даланың ежелгі өнері мен технологияларын мұражайы»; 12.«Дала фольклоры мен музыкасының мың жылы» - қазақ фольклоры мен музыкасын сақтау және насихаттау; 13.«Кино мен теледидардағы тарих» - теледидар, кино, әлеуметтік желілер арқылы қазақ халқы тарихының өркениеттік үздіксіздігін ашу ретінде ауқымды арнайы жобалар толықтырылды.

Сонымен бірге 2020 жылы Қазақстан Республикасы COVID-19 пандемияға қарсы қағидасын ұстана отырып, 1 қыркүйекте Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев Қазақстан халқына «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Қазақстан халқына Жолдауының «Ұлттың жаңа болмысы» атты 11 бөліміне сәйкес халқымыздың жаңа болмысын қалыптастыру, тұтас ұлт сапасын арттыру, әлеуметін үнемшілдікке баулу, нәтижелі еңбекке, отандық өнімді дамыту және нығайту мақсатында Қрымбек Күшербаевтың «Құндылықтарымыз құлдырамасын» атты мақаласының негізінде 4 жаңа жоба іске қосылды. Олар: 14.«Еңбек - елдің мұраты»; 15.«Құқықтық мәдениет»; 16.«Үнем - қоғам қуаты»; 17.«Дәстүр мен ғұрып» арнайы жобалары іске қосылды. Бағдарламаның басты мақсаты - ұлттық кодты сақтаудың маңыздылығын арттыру, ел Тәуелсіздігінің құндылығын сезіну, туған жердің

тілін қорғау, дамыту, жастар еңбек және білім арқылы «Толық адам» - қазақ ойшылы Абай мән мәтінінде дамып, еуразиялық мәдениеттің өзара білімі негізінде өз жеріне пайда әкелуі тиіс.

Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік жобалардың «Жаңа Қазақстан: жаңарту және жаңғырту жолы» форматында дамудың перспективалық бағыттары

Соңғы жылдары Қазақстанда «Білімді ұлт» бағыты пайда болды, онда оқушының ғылыми-зерттеу жұмысы ерекше мәнге ие, ол кәсіби өсудің бастапқы дағдыларын қалыптастырады, сондай-ақ қаржыландырылатын бизнес-жобаларды қоса алғанда, кәсіпкерлік пен стартап жобалардың негіздерін жасайды.

Ауылдық аймақтардағы жекелеген бағыттардың бірі өлкетану болды. Білім және ғылым өлкетанудың бағытын қолдайды, яғни табылған археологиялық артефактілер мен этнографиялық сипаттағы жиналған материалдар негізінде туған жерді зерттеу және табылған тарихи ескерткіштер негізінде мектептерде мұражай ісі дамуда.

Негізінен бұл материалдар мал жаю, жер өңдеу кезінде табылған елді мекен тұрғындарының бастапқы жиналу сипатына ие. Тарихи артефактілерді «қоймасақтау қорларына» беру арқылы маңызды тарихи құндылығы бар және белгілі бір мәдениетке, осы аймақ пен аймақтың зерттелген кезеңінің әлеуметтік-экономикалық және қоғамдық-саяси құрылымына мұқият сипаттама бере алатын оқу ұйымдарының жанынан мұражайлар құрылады.

2022 жылғы 16 наурызда Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Қ.Тоқаев өзінің «Жаңа Қазақстан: жаңарту және жаңғырту жолы» атты Қазақстан халқына Жолдауында еліміздің дамуының 30 жылын қорытындылады және елдің әлеуметтік-экономикалық және саяси дамуын табысты, сапалы дамыту, оның ішінде елдің адами капиталының тұрақты және орнықты өсуін қамтамасыз ететін барлық бағыттарды дамыту мақсатында ел тарихындағы «Жаңа Қазақстан» жаңа дәуірін атап өтіп, елді жаңа бағытқа бағыттап, өркендеудің жаңа жолының одан арғы қадамдарын айқындады.

Осылайша, ғылыми-зерттеу қызметін дамыту шеңберінде республикалық және халықаралық маңызы бар жаңа бағыттар пайда болады. Ғылыми-зерттеу және әлеуметтік жобаларды дамыту үшін жаңа бағыттар пайда болуда, олар жұмыс бағыттары бойынша өздерінің ғылыми зерттеулерінің нәтижелерін ұсынды: Қазақстан: тТүркі елдерінің этникалық жүйесінің генезисі және эволюциясы; тәуелсіз Қазақстанның тарихи кезеңдері, жетістіктері мен құндылықтары; тәуелсіз Қазақстанның технологиялық дамуы және саяси-экономикалық реформалары; цифрлық Қазақстан: білім мен ғылымның даму серпіні, қоғамдық сананы жаңғырту процесі; тәуелсіз Қазақстанның жаңа бағыты, ХХІ ғасырдағы өзекті салаларды дамыту.

Қоғамдық ғылымдардың іргелі, қолданбалы, пәнаралық зерттеулерін дамыту саласында гуманитарлық зерттеулердің бағыттары жетілдірілді. 2022

жылы экономиканы жаңғырту мен тұрақты дамытуға; креативті экономикаға, сәулет пен дизайнға; әлеуметтік жаңғырту проблемаларына; әлеуметтану, социолінгвистика, этнология, этносаясат, Конфликтология, гуманитарлық география, этносаралық қатынастар мен этноконфесионалдық қатынастар проблемаларына ерекше назар аударылады; халықаралық құқықтың қазіргі халықаралық қатынастарының, жаһандық, өңірлік және трансшекаралық геосаяси, геоэкономикалық, геокеңістіктік процестердің, демографияның проблемалары.

Саяси қуғын-сүргін құрбандарын ақтау, тұлғаны тану, археология, дәстүрлі қазақ өнерінің мәселелері, ұлттық код және «Қазақстанда жасалған» брендин тарату саласындағы зерттеулер өзекті болып қала береді.

Отандық тарихтың теориялық-әдіснамалық проблемаларын зерделеу; отандық тарихтың жаңа парадигмалары мәнмәтініндегі археологияның теориялық-әдіснамалық проблемалары, Қазақстанның қасиетті рухани құндылықтары, гуманитарлық информатика, жалпыұлттық бірлік, бейбітшілік пен келісім, қоғам жаңғыруы жағдайындағы тарих пен мәдениеттің, әдебиет пен тілдің, дәстүрлер мен құндылықтардың ортақтығы, Қазақстан әлемдік тарихта ерекше орын алады ХХ-ХХІ ғасырлардағы тарихи үдерістер жүйесі

Қорытынды

Осылайша, білім алушылардың ғылыми және әлеуметтік жобаларын жетілдірудегі жаңа кезең-бұл отандық ресурстарға негізделген бастапқы кезең, ал соңғы кезең - командалық жобаны коммерцияландыру. Жаңа бағыттардың дамуы ғалым-педагогтердің, педагог-зерттеушілердің ғылыми-зерттеу жұмыстарына серпін береді, сондай-ақ оқушыларды ғылыми-зерттеу ортасына тартумен, зерттелмеген дереккөздерді іздеу және талдаумен, жобалардың өңірлік және республикалық конкурстарына ғана емес, сонымен қатар бағдарламалық-нысаналы және қаржыландырылатын ғылыми жобаларға, жарияланымдық жобаларға қатысумен тікелей байланысты. Жаңа оқулықтар, монографиялар дайындау, оқуға гранттар алу және жоғары оқу орындарында өзінің ғылыми-зерттеу жұмыстарын жалғастыру, олар қоғамның қажеттіліктеріне жауап беруге және қоғамға қажетті салада жоғары білікті маман құруға бағытталған.

Қосымша 1. Оқушылармен жұмыстың осы бағыты бойынша ғылыми конкурстарды дайындауға арналған ақпараттық хаттың мысалы

АҚПАРАТТЫҚ ХАТ

Мұхтар Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
«Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар» ғылыми-зерттеу институтындағы
«Тарих және этнология» ғылыми орталығының
«МИРАС» РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ АКАДЕМИЯСЫ (қоғамдық ұйым)

12 сәуір - «Ғылым» Күніне орай және
2022 жыл Елімізде «Балалар жылы» аясында жас өспірімдердің
ғылыми зерттеу мен шығармашылық қабілеттерін іске асыруға бағытталған

Шымкент қаласы мен Түркістан облысы бойынша жалпы орта білім беру мекемелерінің
8-11 сынып және кәсіптік білім (колледж) I-II курс білім алушылары арасында

ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖОБАЛАРДЫҢ **V - БАЙҚАУЫ** **2022 жыл, 22 сәуір**

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстанда 2022 жылды «Балалар жылы» деп жариялады. «...Балаларға ерекше назар аудару керек. Себебі олардың амандығы – мемлекетіміздің жарқын болашағының сенімді кепілі. Өскелең ұрпақтың үйлесімді дамуы мен бақытты балалық – бұл біздің жалпыұлттық міндетіміз».

Қасым-Жомарт Тоқаев

М.Әуезов атындағы ОҚУ, «Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар» ғылыми-зерттеу институтындағы «Тарих және этнология» ғылыми орталығының «МИРАС» рухани жаңғыру Академиясы Қазақстан Республикасының Президенті **Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың 2022 жылы «Балалар жылы» деп жариялап**, «...бұл жылды тек ұрандап немесе мереке түрінде атап өту ғана емес, балаларды қорғау мақсатында ең алдымен билік тарапынан денсаулық сақтау, білім беру және әлеуметтік қамсыздандыру саласында нақты іс-шаралар жасалуы керек» деп нақтылауына байланысты **және 12 сәуірде – аталып өтетін «Ғылым» Күніне орай Шымкент қаласы мен Түркістан облысы бойынша жалпы орта білім беру мекемелерінің 8-11 сынып және кәсіптік білім (колледж) I-II курс білім алушылары арасында 2022 жылы 22 сәуірде ғылыми зерттеу мен шығармашылық қабілеттерін іске асыруға бағытталған ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖОБАЛАРДЫҢ V - БАЙҚАУЫН** өткізеді.

ЖОБАЛАРДЫ -

I кезең жобаларды қабылдау және іріктеу - 2022 жылы 1 ақпан - 1 сәуірге дейін.

II кезең жобаларды сараптау - **2022 жылы 4 сәуірде - 15 сәуір өткізіледі.**

(нәтижесінде 18-20 сәуір аралығында қорғауға жіберілген қатусушыларға бағдарлама жіберіледі).

III кезең жобаларды қорғау жеңімпаздарды жариялау, марапаттау - 2022 жылы 22 сәуір.

Байқау төменде көрсетілген секциялар бойынша

гуманитарлық ғылымдар бағытындағы секциялар: Қазақстан тарихы; саяси қуғын-сүргін құрбандарын ақтау; жалпы тарих; археология; өлкетану; этнология; түркология; мұрағат ісі; мұражай ісі; кітапхана ісі; мәдениеттану; құқықтану; халықаралық қатынастар; экономика; география, әлеуметтану;
2. педагогика ғылымдар бағытындағы секциялар: педагогика және оқыту әдістемесі; психология және инклюзивті білім беру.
3. филология ғылымдар бағытындағы секциялар: тіл білімі және әдебиет (қазақ, орыс, ағылшын); когнитивті аспектіде тілді үйрену-мәдениетаралық қарым-қатынас негізі
4. шығармашылық ғылымдар бағытындағы секциялар: өнер:(музыка; хореография, театр); бейнелеу өнері және дизайн, кәсіптік оқыту, дене шынықтыру және спорт (ұлттық спорт түрлері)

Шымкент қаласының Білім басқармасы
Н.Оңдасынов атындағы №38 мектеп-гимназиясы (12 кегль)

1. гуманитарлық бағыты: секция атауы (12)
География (12)

Ғылыми жобаны дайындаған:
Құдайберген Аружан Азатбекқызы (14)
Н.Оңдасынов атындағы №38 мектеп-гимназиясының 9 «д» сынып оқушысы, телефон (14)

Ғылыми/шығармашылық жобаның жетекшісі:
Тенгебаева Гульжанар Омаралиевна (14)
Н.Оңдасынов атындағы №38 мектеп-гимназиясының география пәнінің мұғалімі, телефон педагог-зерттеуші (14)

Тақырып:
ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫНЫҢ ЗАМАНУИ ИНФРАҚҰРЫЛЫМЫ (18)

Шымкент, 2022 (12)

ЖОБА МӘТІНІ, ЖОБАНЫҢ ПРЕЗЕНТАЦИЯСЫ (тақырыптың өзектілігін, мақсат, міндеттерін, ғылыми жаңашылдығын және әлеуметтік маңыздылығын, қорытындыны) қамту керек, әдебиеттер тізімі 12 бетке дейін. Барлық ғылыми-зерттеу немесе шығармашылық жобаларға 5-7 слайдқа дейін. **ПРЕЗЕНТАЦИЯ** дайындау міндетті, оның ішінде жоғарыда аталған құрылымға сай (тақырыптың өзектілігін, мақсат, міндеттерін, ғылыми жаңашылдығын және әлеуметтік маңыздылығын, қорытындыны) бағыттар ашылуы қажет.

ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖОБА саласына қарай: театралдық қойылым, өлеңдер мен арнауларды оқуы (**СЦЕНАРИЙ, ВИДЕО-СЮЖЕТ** - 2-3 мин) бейнелеу өнердің немесе дизайнерлік жұмыстардың (**СУРЕТТЕРДІҢ ФОТОМАТЕРИАЛДАРЫ** – 5 сурет анықтамасымен). Байқауы күні таңдалған **СПОРТ** түрлері бойынша жарыс өткізіледі. (жарыстар, ұлттық ойындар).

Жобалар Академияның секция жетекшілеріне жіберіледі және жұмыстың сапалығымен дұрыс рәсімделуіне қарай Академияның базалық офисіне жолданады және іріктеу кезеңнен кейін байқаудың қатысушылары тізімге еңгізіледі.

Байқауға қатысу үшін ӨТІНІШ

1.	1. Бағыты: Секция атауы. / - спорт үшін (спорт түрін, командалық атауын көрсету) /
2.	Ғылыми-зерттеу немесе шығармашылық жобаны баяндаушының толық А.Ж.Т. 8-11 сынып, I-II курс білім алушысы, мамандығы, оқу орны, оқу орнының мекен-жайы
3.	ғылыми-зерттеу және шығармашылық жоба жетекшінің толық А.Ж.Т. ғылыми дәрежесі, ғылыми атағы, категориясы, жұмыс орны, индекс, қаласы, мекен-жайы,
4.	Ғылыми-зерттеу немесе шығармашылық жобаның тақырыбы
5.	(код) байланыс телефоны, факс

Байқаудың қатысушылары - **СЕРТИФИКАТ**пен, **ЖОБАЛАРДЫҢ ЭЛЕКТРОНДЫҚ ЖИНАҒЫ**мен, ал Жеңімпаздары - I, II, III дәрежелі - **ДИПЛОМДАР**мен марапатталады, және **ЖОБАЛАРДЫҢ ЭЛЕКТРОНДЫҚ ЖИНАҒЫН** алады. **Жұмыс тілдері:** қазақ, орыс, ағылшын.

Байқауға қатысу - АҚЫСЫЗ

Ұйымдастырушы комитет: Шымкент қ., Тәуке-хан даңғылы №5, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті, В ғимараты, 2 қабат, 205 кабинет – «Тарих және этнология» ғылыми орталығы «МИРАС» рухани жаңғыру Академиясы (қоғамдық ұйымы).

Жобалар электрондық поштасына жіберіледі: Торғаутова Шолпан Аширәлиевна - М.Әуезов атындағы ОҚУ-нің «Тарих және этнология» ғылыми орталығының басшысы, «МИРАС» рухани жаңғыру Академияның жетекшісі. (7252) 21-19-89, 8-701-647-15-14, электрондық пошта: torgautova82@mail.ru.

Предисловие

Изменения в социально-политическом и экономическом развитии Казахстана повлияли и на развитие образования и науки. Для совершенствования науки и развития научных исследований учащихся становится крайне необходимым применение кратких методов и приемов, которые должны привести к конкретному результату. Рациональный подход к научно-техническому, образовательному и культурному потенциалу страны, является важным показателем развития и совершенствования в целом государства.

В этой связи при подготовке социально-адаптированных учащихся уже со школьной скамьи и их профессионализму предъявляются высокие требования к педагогу.

Структура и содержание научно-исследовательского и социального проекта

Педагог и учащийся сегодня - это единое целое «исследователи, организаторы, мастера» - сочетающие в себе творческие знания с практикой.

Научно-исследовательская и социальная работа - это метод образования, который позволяет учащемуся раскрыть свои таланты и дарования и попробовать реализовать себя в той или иной области, продуктивного пути развития. Научная или социальная работа дает возможность испытать, попробовать, выявить и анализировать возможности и навыки учащегося, который является также самостоятельным компонентом образовательно-воспитательного процесса.

Важнейшим принципом научно-исследовательской и социальной деятельности является положение о единстве воспитания и жизни. То есть готовить и воспитывать подрастающее поколение с учетом жизненных потребностей и условий.

Для организации научно-исследовательской и социальной деятельности, необходимо придерживаться несколько приоритетов.

Приоритет естественного - то есть проблема, которая исследуется должна быть не придуманной, а должна быть реальной, настоящей.

Приоритет осознанного - необходимо понимать эту проблему, иметь четкую цель и задачи при исследовании, ход исследования и получение результата.

Приоритет самого участия - исследовать самому, то есть собственный опыт исследования.

Приоритет наглядного и нужности обществу – то есть, соответствие этого исследования обществу и времени.

Научно-исследовательские и социальные проекты, выполняются конкретно для решения той или иной задачи, с помощью собственного материала, на основании которого делается конкретный вывод и анализ.

При этом учащийся должен:
самостоятельно объяснять и доказывать новые факты, явления,
классифицировать, сравнивать, анализировать и обобщать изученное,
проводить эксперименты, выдвигать новые данные,
находить несколько вариантов решения, выбирать из них наиболее
правильный и объективный,
оценивать свою собственную работу,

Научно-исследовательский или социальный проект учащихся - это первый шаг к науке, и следующий его этап может продолжиться уже в студенческие годы, с помощью качественного и разностороннего подхода.

Слово «проект» - имеет 3 определения:

1. проект - предварительно (предположительный) написанный текст какого-либо документа, 2. проект - некоторая акция, множество мероприятий, объединенных одной программой или в организованную форму целенаправленной деятельности, 3. проект – деятельность по созданию (выработке, планированию, конструированию) какой либо системы, объекта и модели.

Отличие: проект может быть как теоретическим (на бумаге или компьютере), а конструирование – это материальное (реальное) воплощение идеи.

Проектирование - идея проекта, ход реализации, результаты, будущее развитие и распространение проекта.

Проект - имеет разные виды и категории иллюстративный (фото, видеоматериалы, ролики), моделирующий (макеты, конструкции), экспериментальный (лабораторные данные).

Научно-исследовательский и социальный проект подразумевает в себе несколько методов.

1. мотивация - приобщение к работе должна иметь конкретную выгоду,
2. выбор направления исследования - определяется спецификой области деятельности, кругозором и компетенцией работы, основные правила – это новшество, практическое и социальное значение ожидаемых результатов и завершение работы,

3. правильное определение задач. В работе сперва должны быть отражены достигнутые знания «есть», и в последствии цель - «надо» или «требуется».

4. фиксация и предварительная обработка данных. Главная цель – не научить, а ознакомить учащегося с методикой проведения исследовательских работ.

5. обсуждение результатов исследований, выдвижение и проверка гипотезы, применимы дискуссии,

6. оформление результатов проекта. В виде доклада, сообщения.

7. представление проекта на конференциях, конкурсах, олимпиадах, форумах и т.д. и защита проекта,

8. работа должна иметь в себе элементы: титульный лист, оглавление, введение (*цель, задачи, актуальность, практическую значимость*), основная часть (*анализ, обсуждение, пути их решения*) выводы, список литературы,

ВАЖНО! эрудиция автора, наличие собственных взглядов, интересные презентации, социально-экономическая значимость для населения, города, страны целом.

учебное заведение для выведения более талантливых и одаренных учащихся проводит организацию научно-исследовательской деятельности путем

1. создания научного сообщества учащихся (СШ, ТиПО, ВУЗа), которые стремятся к глубокому познанию и достижениям в области науки, техники, культуры, изобретательской и исследовательской работе,

2. работа в секциях способствует профессиональному самоопределению,

3. проводит внутренние конкурсы, встречи с учеными, круглые столы, конференции, олимпиады, где и отбираются наиболее конкурентно-способные и социально-значимые проекты, выведение его на внешние конкурсы,

4. научно-исследовательские экспедиции, способствует собственному получению материала для исследуемого объекта,

5. формируются познавательная, исследовательская и творческая деятельность учащихся.

Психологическая служба при построении проекта

Важную роль при построении проекта играет и психологическая служба психолога, который проводит широкую диагностику учащихся, проводит тренинги по выявлению активных и пассивных учащихся, создает условия для индивидуально или командной работы по интересам, учит правильно говорить, рассуждать, ставить вопросы, умение чувствовать себя уверенно при выступлении, проводит мониторинг на социальную проблему и пути его решения с участием учащихся. Психологическая служба выясняет с помощью анкетирования интересы и взгляды учащихся на интерес к конкретному предмету или вообще уровень работы педагога с учащимися по научно-исследовательским проектам.

Работая по проекту можно привлечь также и исследователей или конкретно занимающихся в этой отрасли специалистов, которые смогут непосредственно ход работы по проекту, обсудить значимость и эффективность. Работа будет иметь еще больше результат если она будет рецензирована наиболее опытными исследователями и опубликована в сборниках трудов и т.д.

В 2021 году, в связи с проблемой преодоления пандемии COVID-19, стало возвращение к отечественному товару, переработки сырья и производству собственной продукции, которые влекут за собой подготовку своих кадров.

Совершенствование работы над научно-исследовательскими и социальными проектами

Совершенствование работы над научно-исследовательскими и социальными проектами, приобретает новый формат это – экономия ресурсов, цифровые технологии, яркость и польза для общества. Причем все форматы основаны на новом принципе - «ОТ ИДЕИ ДО РЕЗУЛЬТАТА».

Привлечение в работу учащихся, навыки первичных знаний в отрасли совмещаются с работой и даже получения прибыли и заработка. Роль и значимость научно-исследовательских и социальных проектов стала занимать отдельную роль для образования и науки Казахстана становится вопрос – развивать собственные таланты и подрастающего поколение в процессе его обучения и достижения конкретного результата.

Привлечение к труду например:

- подготовка дизайна и графики проекта,
- работа в социальных сетях - видеоролик, коперайтинг – написание информативного текста в социальных сетях, голосование, фотоколлаж, рекламирование и продажа продукции,
- пошив стандартных форм или масок, работа общепита, доставка и т.д., туристические маршруты и их онлайн посещения и т.д.,
- анализ и оценка эффективности создаваемого проекта, его качество и конкурентноспособность, способы сбыта, связь теории с практикой становятся новыми трендами в совершенствовании научно-исследовательских и социальных проектах.
- поощрение грантами учащихся и продвижение на республиканский уровень.

Важным становится переход на народную марку - «СДЕЛАНО В КАЗАХСТАНЕ», где лозунги - «поддержим отечественную продукцию», «лайки на народных героев», рассказ о «народных традициях и обычаях», «экологические проекты», «вместе мы сила - бірге қийындықтарды жеңеміз», «ауыл - колыбель страны» в новом дизайне и видеоформате формируют работу над возрождением историко-культурных направлений и углубленное изучение и применение в социуме и быту.

Одним из направлений научно-исследовательских и социальных проектов стали выполнение с 2017 года в рамках 17 специальных проектов программы «Рухани жаңғыру», которые реализует поставленные задачи с полным охватом технического и гуманитарно-педагогического направления: 1.«Туған жер»; 2.«Новое гуманитарное образование - 100 новых учебников на казахском языке»; 3.«Сакральная география Казахстана»; 4.«Современная казахстанская культура в глобальном мире»; 5.«100 новых лиц Казахстана»; 6.«Переход казахского языка на латиницу»; 7.«Ауыл - ел бесігі», 8.«Архив-2025» - проведение фундаментальных исследований в отечественных и зарубежных архивах с целью восстановления недостающих частей истории; 9.«Великие личности Великой Степи» - изучение и пропаганда жизни, наследия великих

исторических деятелей; 10.«Генезис тюркского мира» - популяризация тюркской и тюркоязычной культуры; 11.«Музей древнего искусства и технологий Великой Степи» - сохранение и развитие культурного наследия казахского народа путем создания поисковых экспедиций по древнему искусству и технологиям Великой Степи; 12. «Тысяча лет Степного фольклора» и «Сохранение и пропаганда казахского фольклора и музыки»; 13.«История Кино и телевидения» - как раскрытие цивилизационной непрерывности истории казахского народа через телевидение, кино, социальные сети.

Вместе с тем, 1 сентября 2020 года Главой государства Касым-Жомартом Кемелевичем Токаевым в соответствии с Разделом 11 «Новая реальность нации» Послания народу Казахстана «Казахстан в новых условиях: время действий» в целях формирования новой реальности нашего народа, повышения качества нации в целом, прививая развитие социальной экономики, продуктивного труда, развития и укрепления отечественной продукции и на основе статьи Крымбека Кушербаева «Құндылықтарымыз құлдырамасын» были запущены специальные проекты 14.«Труд – основа процветания»; 15.«Правовая культура»; 16.«Экономия – энергия общества»; 17. «Традиции и обычаи».

Главная цель программы - повышение важности сохранения национального кода, осознание ценности независимости страны, защита, развитие языка родной земли, молодежь должна через труд и знание развиваться в контексте «Целостного человека», основанного казахским поэтом и мыслителем Абаем Кунанбаевым, то есть приносить пользу своей земле на основе переплетения знаний евразийской культуры.

Перспективные направления в развитии научно-исследовательских и социальных проектов в формате: «Новый Казахстан: путь обновления и модернизации»

В последние годы в Казахстане появилось направление «Образованная нация», где особое значение имеет научно-исследовательская работа учащегося, которая формирует первичные навыки к профессиональному росту, а также создает основы предпринимательства и стартап проектов, включающие финансируемые бизнес-проекты.

Одним из отдельных направлений в сельских округах школах стало краеведение. Образование и наука поддерживает направление краеведения, то есть изучение родного края на основе найденных археологических артефактов и собранных материалов этнографического характера и на основании найденных памятников истории развивается музейное дело в школах.

В основном эти материалы имеет характер первичный сбор жителей населенного пункта, которые были найдены во время выпаски скота, обработки земельных угодий. Путем передачи в так называемые «фонды хранилища» исторических артефактов, создаются музеи при учебных организациях, которые имеют немаловажную историческую ценность и могут дать основательное

описание той или иной культуры, социально-экономического и общественно-политического уклада изучаемого периода данного региона и края.

16 марта 2022 года в своем Послании народу Казахстана «Новый Казахстан: путь обновления и модернизации» Президент Республики Казахстан К.К.Токаев подвел итоги 30 лет развития страны и в целях успешного, качественного развития социально-экономического и политического развития страны, в том числе развития всех направлений, обеспечивающих стабильный и устойчивый рост человеческого капитала страны определил дальнейшие шаги нового пути процветания, направив страну на новый курс, ознаменовав новую эпоху в истории страны «Новый Казахстан».

Таким образом, в рамках развития научно-исследовательской деятельности появляются новые направления имеющие республиканское и международное значение. Появляются новые направления для развития научно-исследовательских и социальных проектов, такие как Они представили свои результаты научных исследований по направлениям работы: Казахстан: генезис и эволюция этнической системы тюркских стран; исторические этапы, достижения и ценности независимого Казахстана; технологическое развитие и политико-экономические реформы Независимого Казахстана; цифровой Казахстан: динамика развития образования и науки, процесс модернизации общественного сознания; новый курс Независимого Казахстана, развитие актуальных отраслей в XXI веке.

В области развития фундаментальных, прикладных, междисциплинарных исследований общественных наук усовершенствованы направления гуманитарных исследований, в 2022 году обращается особое внимание на модернизацию и устойчивое развитие экономики; креативной экономики, архитектуры и дизайна; проблемы социальной модернизации; проблемы социологии, социолингвистики, этнологии, этнополитики, конфликтологии, гуманитарной географии, межэтнических отношений и этноконфессиональных отношений; проблем современных международных отношений международного права, глобальных, региональных и трансграничных геополитических, геоэкономических, геопространственных процессов, демографии.

Актуальными остаются исследования в области реабилитации жертв политических репрессий, познания личности, археологии, проблемы традиционного казахского искусства, национальный код и распространение бренда «Сделано в Казахстане».

Особыми выделяются такие направление, как изучение теоретико-методологических проблем отечественной истории; теоретико-методологические проблемы археологии в контексте новых парадигм отечественной истории, духовные святыни Казахстана, гуманитарная информатика, общенациональное единство, мир и согласие, общность истории и культуры, литературы и языка, традиций и ценностей в условиях модернизации общества, Казахстан в мировой системе исторических процессов XX-XXI вв

Заключение

Таким образом, новая стадия в совершенствовании научных и социальных проектов обучающихся стали - это первичная стадия, которая основывается на отечественных ресурсах, а конечная стадия - это коммерциализация командного проекта. Развитие новых направлений дают толчок в научно-исследовательской работе ученых-педагогов, педагогов-исследователей, а также напрямую связаны с привлечением в научно-исследовательскую среду учащихся, поиска и анализа неисследованных источников, участия не только в региональных и республиканских конкурсах проектов, но и участие в программно-целевых и финансируемых научных проектах, публикационной деятельности, подготовки новых учебников, монографий, получение грантов на обучение и продолжение своей научно-исследовательской уже стенах высших учебных заведений, которые намечены ответить потребностям общества и работой над созданием высококвалифицированного специалиста в необходимой для общества отрасли.

Приложение 1. Пример информационного письма для подготовки научных конкурсов при данном направлении работы с учащимися

ИНФОРМАЦИОННОЕ ПИСЬМО
Южно-Казахстанский университет имени Мухтара Ауэзова
(общественная организация) АКАДЕМИЯ ДУХОВНОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ «МИРАС»
Научного центра «История и этнология»
Научно-исследовательского института «Социально-гуманитарные науки»

22 апреля 2022 года

в рамках объявленного 2022 года «Годом детей» в стране, а также
приуроченный к 12 апреля – Дню «Науки» и
реализации направлений развития научных исследований и творческих способностей
подростающего поколения

V - КОНКУРС
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ И ТВОРЧЕСКИХ ПРОЕКТОВ

среди обучающихся 8-11 классов,
I-II курсов общеобразовательных и профессиональных учреждений (колледж)
города Шымкент и Туркестанской области

Касым-Жомарт Токаев объявил 2022 год «Годом детей» в Казахстане. «...Особое внимание нужно уделить детям. Их благополучие – надежная гарантия успешного будущего нашего государства. Гармоничное развитие и счастливое детство подрастающего поколения – это наша общенациональная задача».

Касым-Жомарт Токаев

Академия духовной модернизации «МИРАС» (общественная организация) Научного центра «История и этнология» Научно-исследовательского института «Социально-гуманитарные науки» ЮКУ имени М.Ауэзова, в рамках объявленного Президентом Республики Казахстан Касым-Жомартом Кемелевичем Токаевым 2022 год «Годом детей в стране, где «... речь идет не о лозунгах и праздничных мероприятиях, но прежде всего, о конкретных мерах со стороны властных органов в области здравоохранения, образования, социального обеспечения с целью защиты детства» и отмечаемого 12 апреля - Дня «Науки», **22 апреля 2022 года** проводит среди обучающихся 8-11 классов, I-II курсов общеобразовательных и профессиональных учреждений (колледж) города Шымкент и Туркестанской области **V - КОНКУРС НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ И ТВОРЧЕСКИХ ПРОЕКТОВ** направленного на развитие научных исследований и творческих способностей подрастающего поколения.

ПРОЕКТЫ -

I тур с 1 февраля - по 1 апреля 2022 года ведется прием и отбор.

II тур с 4 апреля – по 15 апреля 2022 года – проводится экспертиза проектов.

(в итоге 18-20 апреля будет направлена программа участникам, прошедших в конкурс)

III тур 22 апреля - защита проектов, объявление победителей и награждение.

Конкурс проводится по следующим секциям

1. гуманитарных наук: история Казахстана; реабилитация жертв политических репрессий; всеобщая история; археология; этнология; тюркология; архивное дело; музейное дело; библиотечное дело; культурология; юриспруденция; международные отношения; экономика; география; социология; краеведение;
2. секции направления педагогических наук: педагогика и методика преподавания; психология и инклюзивное образование;
3. секции направления филологических наук: тематические рубрики: языкознание и литература (казахская, русская, английская); изучение языка в когнитивном аспекте – основа межкультурной коммуникации;
4. секции творческого направления: искусство (музыка; хореография, театр); изобразительное искусство и дизайн (профессиональное обучение), физкультура и спорт (национальные виды спорта)

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИЛИ ТВОРЧЕСКИЙ ПРОЕКТ должен быть оформлен в ЭЛЕКТРОННОМ ВАРИАНТЕ.

Управление образования города Шымкент
Школа-гимназия №38 имени Н.Оңдасынова (12 кегль)

1. гуманитарное направление: наименование секции (12)
География (14)

Подготовил научный проект:
Құдайбергел Аружан Азатбекқызы (14 p.t.)
ученица 9 «д» класса школы-гимназии №38 имени Н.Оңдасынова (12 кегль)

Руководитель научного/творческого проекта:
Тенгебаева Гульжанар Омаралиевна (14 p.t.)
учитель географии, педагог-исследователь школы-гимназии №38 имени Н.Оңдасынова (14 p.t.)

Тема:
СОВРЕМЕННАЯ ИНФРАСТРУКТУРА ГОРОДА ШЫМКЕНТ (18 p.t.)

Шымкент, 2022

ТЕКСТ ПРОЕКТА И ПРЕЗЕНТАЦИЯ ПРОЕКТА должны отобразить (актуальность темы, цели, задачи, научная новизна и социальная значимость, выводы) не более 12 страниц 12 шрифта, литература не более 5-ти.

Для всех направлений научно-исследовательского или творческого проекта, обязательна подготовка **ПРЕЗЕНТАЦИИ** не более 5 слайдов, где должны быть раскрыта тема исследования выше указанной структуре (актуальность темы, цели, задачи, научная новизна и социальная значимость, выводы). С учетом специфики участия творческих проектов: театральной постановки, песен, чтения стихов (**СЦЕНАРИЙ, ВИДЕО СЮЖЕТ** - 2-3 мин) художественных и дизайнерских работ (**ФОТОМАТЕРИАЛЫ КАРТИН** – с расшифровкой не более 5-ти). По выбранным видам **СПОРТА** (соревнования, национальные игры) проводятся в день основного конкурса.

Научно-исследовательские или творческие проекты направляются в базовый офис Малой Академии и после отборочного тура вводятся в состав участников.

ЗАЯВКА для участия

1.	Название секции / - для спорта (указать вид спорта, название команды) /
2.	Полное Ф.И.О. докладчика научно-исследовательского или творческого проекта, 9-11 класс, I-II курс учащегося, специальность, I курс студента, специальность, учебное заведение, индекс, город, адрес учебного заведения
3.	Ф.И.О. руководителя научного или творческого проекта, ученая степень, ученое звание, категория, место работы, индекс, город, адрес работы
4.	Название темы научно-исследовательского или творческого проекта
5.	(код) контактный телефон, сотовый, факс

Участники конкурса награждаются **СЕРТИФИКАТАМИ, ЭЛЕКТРОННЫМИ СБОРНИКАМИ ПРОЕКТОВ**; Победители **ДИПЛОМАМИ** - I, II, III степени. **Рабочие языки:** казахский, русский, английский. **Участие в конкурсе БЕСПЛАТНО**

Организационный комитет: г.Шымкент, пр-т Тауке-хана №5, Южно-Казахстанский университет имени М.Ауэзова; Академия духовной модернизации «МИРАС» Научного центра «История и этнология» корпус В, 2 этаж, 205 кабинет.

Проекты направляются на электронную почту: Торгаутова Шолпан Аширалиевна - руководитель Научного центра «История и этнология» ЮКУ имени М.Ауэзова, руководитель Академии духовной модернизации «МИРАС» ЮКУ им.М.Ауэзова (7252) 21-19-89, 8-701-647-15-14, torgautova82@mail.ru

Қосымша 2 - Приложение 2.

Ғылыми-зерттеу және шығармашылық жұмысты ұйымдастыру үдерісі
Процесс организации научно-исследовательской и творческой работы

**Бүгінгі таңда МҰҒАЛІМ МЕН ОҚУШЫ –
БҰЛ «ЗЕРТТЕУШІЛЕР, ҰЙЫМДАСТЫРУШЫЛАР, ШЕБЕРЛЕР» –
ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ БІЛІМДІ ПРАКТИКАМЕН біріктіреді**

**Педагог и учащийся сегодня – это единое целое
«ИССЛЕДОВАТЕЛИ, ОРГАНИЗАТОРЫ, МАСТЕРА» –
сочетающие в себе
ТВОРЧЕСКИЕ ЗНАНИЯ С ПРАКТИКОЙ**

ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ҚЫЗМЕТ – бұл оқушыларды дамыту мен жетілдірудің өнімді жолымен баурап алуға мүмкіндік беретін құрал, ол әркімге өзінің дарындылығын **СЕЗІНУГЕ, ОЙЫ МЕН ІС-ӘРЕКЕТІН БАЙҚАП КӨРУГЕ, АНЫҚТАУҒА ЖӘНЕ ӨЗЕКТЕНДІРУГЕ** мүмкіндік береді, оқу-тәрбие процесінің дербес компоненті болып табылады.

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ И СОЦИАЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ – это средство, позволяющее увлечь учащихся по продуктивному пути развития и совершенствования, которая **ПОЗВОЛЯЕТ КАЖДОМУ ИСПЫТАТЬ, ИСПРОБОВАТЬ, ВЫЯВИТЬ И АКТУАЛИЗИРОВАТЬ** свои таланты-дарования, является самостоятельным компонентом образовательно-воспитательного процесса.

АКТУАЛЬНО

Креативная молодежь – путь к интеллектуальной державе

В Южно-Казахстанском государственном университете им. М.Ауэзова 12 июня прошел республиканский научно-педагогический круглый стол на тему «Креативная молодежь – путь к интеллектуальной державе и модель 4К: креативность, критическое мышление, коммуникабельность, умение работать в команде».

Организаторами выступили Малая академия юных конструкторов и дизайнеров «АРХИМЕД&Regretium mobile» и Малая академия юных исследователей и творцов «Наследие» Научно-исследовательского управления ЮКУ.

Первый Президент РК Н.А. Назарбаев 5 октября 2018 года объявил народу Казахстана ежегодное Послание «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни». Оно было посвящено актуальным вопросам социально-экономического развития страны и задачам дальнейшего повышения благосостояния граждан. Кроме того, 2019 год был объявлен Годом молодежи.

Целью республиканского научно-педагогического круглого стола стало обсуждение реализации и продвижения «новых подходов к акцентам образования, науки и воспитания, которые смещаются в сторону модели «4К: развитие креативности, критического мышления, коммуникабельности и умения работать в команде».

Главные задачи «АРХИМЕД&Regretium mobile» и «Наследие» НИУ – поиск и обсуждение новых научных, творческих и педагогических идей, содействие формированию интеллектуального потенциала молодого поколения, решение проблем социокультурной адаптации молодежи Казахстана.

«АРХИМЕД&Regretium mobile» и «Наследие» собрали ученых-педагогов ЮКУ и других вузов Казахстана, а также представителей различных научных и образо-

смогли ответить на вопросы о том, что такое модель 4К и как ученикам-педагогам дать качественный подход к реализации этой модели в образовании и науке, как эффективно работать в команде и решать социально-экономические и научно-педагогические важные вопросы в обучении подрастающего поколения. Были подняты вопросы качественного подхода в обучении подрастающего поколения, расширения сотрудничества между вузом и школой.

Активное участие в обсуждении принял советник Регионального инвестиционного центра «Отүстік» Шымкент Н.Ачилов, выступив с докладом «Проблемы и барьеры для креативности молодежи – новые пути решения в эпоху

тенденций global-green-eco-smart». Заместитель директора филиала АО «Национальный центр педагогической квалификации «Өрлеу» Института повышения квалификации педагогических работников Туркестанской области и Шымкент Ш.Н. Ерғешбаева выступила на тему «Профессиональное развитие – основные условия качества образования». Вице-президент корпоративного фонда «Педагогическая академия» Т.Махалым прочла доклад «Новая формация учителя – творческая личность». Выступили опытные ученые и эксперты, новаторы Малой академии «Наследие» ЮКУ им. М.Ауэзова: Н.Ш. Альметов сделал сообщение на тему «Teambuilding в образовани: эффективность внедрения и

условия организации», Е.И. Шабанов – на тему «Современные проблемы гуманитарного образования». Приняли участие в дискуссии педагоги Уральска, Тараза, Нур-Султана, Туркестана.

Необходимо отметить также активизацию работы в направлении инклюзивного образования и доклад педагогов «О внедрении концептуальных подходов по инклюзивному образованию в ЮКУ им. М.Ауэзова».

Искусно комментируя каждый доклад, модератор круглого стола, наш коллега Б.Жаппиев, председатель Совета молодых ученых НИУ ЮКУ им. М.Ауэзова, смог развить большую дискуссию о качественном подходе к развитию научно-исследовательских направлений Малых академий «АРХИМЕД&Regretium mobile» и «Наследие» НИУ, внедрению новых инновационных технологий в научно-исследовательские и творческие проекты учащихся.

Основными слушателями были методисты и руководители научно-методических объединений среднего и профессионально-технического, а также специализированного образования.

Работа республиканского круглого стола продолжилась по следующим направлениям: «Ученые-педагоги о «4К»: креативность, критическое мышление, коммуникация, умение работать в команде», «Инклюзивное и специальное об-

разование: проблемы, опыт внедрения и перспективы»; «Сложные профессии: инновации технического и IT-направления»; «Духовное возрождение: новое гуманитарное образование»; «Зеленый город – зеленое село: бизнес-проекты молодежи»; «Межличностное сопереживание как основа международной научной интеграции молодежи».

По итогам работы был выпущен сборник трудов, куда вошли более 100 статей на актуальные темы, а также тематические презентации, выставки научных достижений молодежи региона, коуч-тренинги, бизнес- и социопроекты.

Креативный коллектив Малых академий «АРХИМЕД&Regretium mobile» и «Наследие» Научно-исследовательского управления ЮКУ им. М.Ауэзова желает всем участникам и гостям организованного нами научно-педагогического круглого стола плодотворной работы, совместных научно-педагогических проектов и успехов в развитии научно-образовательных сотрудничества между нашими организациями.

Шолпан ТОРГАУТОВА,
руководитель
Малой академии юных
исследователей и творцов
«НАСЛЕДИЕ»
Научно-исследовательского
управления ЮКУ
им. М.Ауэзова
Шымкент

«ҚАЗАҚСТАНДА ЖАСАЛҒАН»
 халық маркасына көшу маңызды болып отыр,
 онда – «отандық өнімді қолдаймыз»,
 «халық кейіпкерлеріне лайктар»,
 «халық дәстүрлері мен әдет – ғұрыптары»,
 «экологиялық жобалар»,
 «вместе мы сила - бірге қиындықтарды жеңеміз»,
 «ауыл – ел бесігі»
 ұрандар жаңа дизайн мен бейнеформатта
 тарихи-мәдени бағыттарды жаңғырту және
 қоғам мен тұрмыста тереңдетіп зерделеу мен қолдану жұмыстарын қалыптастырады.

EGEMEN.KZ

Шымкентте Т.Рысқұловтың 125 жылдығына арналған халықаралық конференция өтті

Важным становится переход на народную марку - «СДЕЛАНО В КАЗАХСТАНЕ»,
 где лозунги –
 «поддержим отечественную продукцию»,
 «лайки на народных героев»,
 рассказ о «народных традициях и обычаях»,
 «экологические проекты»,
 «вместе мы сила - бірге қиындықтарды жеңеміз»,
 «ауыл – колыбель страны»
 в новом дизайне и видеоформате
 формируют работу над возрождением историко-культурных направлений и углубленное изучение и применение в социуме и быту.

AUEZOV
UNIVERSITY
1943

«QAZAQSTANÝ»

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛ

1(13) 03/2022

 НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

30.01.2019 ж. тіркелген
Куәлік №17493-Ж
ISSN 2708-0897
Жазылу индексі 76112

**Жоба бойынша жұмыс істей отырып,
жұмыс барысын тікелей үйлестіретін зерттеушілерді немесе осы салада
нақты жұмыс істейтін мамандарды тартуға,
маңыздылығы мен тиімділігін талқылауға болады.**

**егер оны тәжірибелі зерттеушілер пікірін берін, еңбек жинақтарында
және т.б. жариялаған болса жұмыс одан да көп нәтижеге ие болады,**

22 сәуір
апреля

2022 жыл
года

Мұхтар Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
«Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар» ғылыми-зерттеу институтындағы
«Тарих және этнология» ғылыми орталығының
«МИРАС» РҰХАНИ ЖАНҒЫРУ АКАДЕМИЯСЫ (қоғамдық ұйым)

12 сәуір - «Ғылым» Күніне орай және
2022 жыл Елімізде «Балалар жылы» аясында жас өспірімдердің
ғылыми зерттеу мен шығармашылық қабілеттерін іске асыруға бағытталған

Шымкент қаласы мен Түркістан облысы бойынша жалпы орта білім беру мекемелерінің
8-11 сынып және кәсіптік білім (колледж) I-II курс білім алушылары арасында

ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖОБАЛАРДЫҢ V - БАЙҚАУЫ

Южно-Казахстанский университет имени Мухтара Ауэзова
(общественная организация) АКАДЕМИЯ ДУХОВНОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ «МИРАС»
Научного центра «История и этнология»
Научно-исследовательского института «Социально-гуманитарные науки»

В рамках объявленного 2022 года «Годом детей» в стране, а также
приуроченный к 12 апреля – Дню «Науки» и реализации направлений развития
научных исследований и творческих способностей подрастающего поколения

V - КОНКУРС НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ И ТВОРЧЕСКИХ ПРОЕКТОВ

среди обучающихся 8-11 классов,
I-II курсов общеобразовательных и профессиональных учреждений (колледж)
города Шымкент и Туркестанской области

Работая по проекту можно привлечь также и исследователей или конкретно занимающихся
в этой отрасли специалистов,
которые смогут непосредственно обсудить ход работы по проекту,
значимость и эффективность.

Работа будет иметь еще больше результат если она будет
рецензирована наиболее опытными исследователями и опубликована
в сборниках трудов и т.д.

«За годы Независимости проведена большая работа по изучению прошлого нашего народа... Однако многие документальные свидетельства о жизни предков и их уникальной цивилизации до сих пор не введены в научный оборот и ждут своего часа в многочисленных архивах по всему миру».

Из статьи Первого Президента Республики Казахстан Нурсултана НАЗАРБАЕВА «Семь градей Великой Степи»

НАША ИСТОРИЯ

Выбираю КАЗАХСКИЕ степи

Этнографические данные о казахах в наследии Николая Гродекова

После вхождения территории Казахстана в состав Российской империи началось комплексное и целенаправленное изучение флоры, фауны, климата, рельефа, растительного и животного мира, рек и озер, истории, археологии и этнографии народов Туркестанского края дореволюционными российскими исследователями. Позитивное воздействие на развитие туркестанской науки оказало Русское Географическое общество (РГО), возникшее в дореволюционной Российской империи в 1845 году. По историческим сведениям известно, что учеными-востоковедами проведено множество работ по исследованию традиций и обычаев коренного населения страны, сделаны описания быта и культуры народов Центральной Азии.

С. КАРИМБАЕВ, С. КОСАНБАЕВ, к.и.н., доценты ЮКУ имени Мухтара Ауэзова, Ш. ТОРГАУТОВА, руководитель научного центра «История и этнология»

Многие представители казахского народа внесли неоценимый вклад в экономическое, социальное, культурное развитие своей территории. Своими усилиями по открытию новых торговых путей они смогли добиться развития градостроительства, роста социального положения населения, имели авторитет в разрешении спорных вопросов, связанных с приграничными территориями. Об этом свидетельствуют записки и очерки географов, этнографов, языковедов, имеющие точную информацию без фальсификации фактов событий изучаемого народа.

Большинство дореволюционных российских исследователей, занимавшихся изучением истории, культуры, быта и хозяйства населения Центральной Азии, относились к исследуемым народам с глубоким уважением и симпатией.

Значительная часть представителей российской научно-исследовательской группы, работавших в дореволюционный период в Туркестане, в силу своей порядочности и честности никогда не допускала крупных ошибок и погрешностей, исключая правдивые факты и сведения, касающиеся многогранной богатой истории и этнографии тюркских народов.

Многие видные дореволюционные российские исследователи конца XVIII - начала XX вв. внесли весьма значительный вклад в развитие туркестанской научной мысли. Это были передовые люди, которые искренне верили, что в будущем этот народ займет достойное место в мировом сообществе. Кстати, многие из туркестанских

дореволюционных российских исследователей в совершенстве владели языками коренных жителей Туркестанского края. На рубеже конца XIX - начала XX вв. развернулась научно-исследовательская деятельность известного дореволюционного российского исследователя Николая Ивановича Гродекова, автора ряда работ по истории и этнографии казахского народа.

Так, например, в коллективной статье Д. Соболева и Н. Гродекова «Стратегический обзор Хивинского ханства», опубликованного на страницах «Туркестанского сборника», указаны ареалы расселения, места обитания, кочевые представители Младшей орды. Авторы отмечают: казахи Сырдарьинской области откочевывают к лету в Кызылкумы, затем - на правую сторону Сырдарьи. Киргизы Ходженита кочуют весной в южных частях степи. По исследованию также выясняется, что к северу, но направлению от каракалпаков Сырдарьи, живут представители семи родов алшын и шумейки и других подразделений Младшего жуза. Общее количество всех алшынцев - примерно 2500-3500 кибыток, которые занимаются скотоводством, обжиганием угля и

транспортной перевозкой грузов.

В другой статье - «Война в Туркмении: поход Скобелева в 1880-1883 гг.», опубликованной на страницах «Туркестанского сборника», автор, характеризуя одежду, семейно-брачные отношения казахов и туркмен, особенности крупного рогатого скота, ареал расселения казахских родов и племен, также отмечает, что казахи отличались по своей одежде - шапками и особым покроем рубашек, у них выносливые лошади и юрты особого вида.

Не менее интересны факты и сведения, касающиеся основных элементов как материальной, так и духовной культуры казахского этноса, содержащиеся в содержательной книге Н. Гродекова «Киргизы и каракиргизы Сырдарьинской области», вышедшей в свет в Ташкенте в 1889 году. Она состоит из 12 разделов, каждый обогащен иллюстрациями, картами и схемами. В начальной главе говорится о пре-

дущего теста и так далее. В книге отмечается сходство традиций и обычаев тюркских народов - казахов и узбеков. Много интересных фактов - о гостеприимстве казахов, о чем свидетельствует подача гостю «джамбаш» («жамбас») - ладонной кисти с мясом, которая подавалась исключительно самым почетным гостям. По сведениям видного советского и узбекского этнографа-тюрколога Балкис Каримовой, такой же обычай был у других тюркских народов, в частности, у рода барлас киргизских и узбекских народностей Центральной Азии. Этот факт свидетельствует о глубоких исторических корнях и близости тюркских народов.

В своем труде «Киргизы и каракиргизы Сырдарьинской области» Н. Гродеков рассказывает об особенностях традиционного образа жизни, маршрутах кочевков казахов, отмечая, что кочевание являлось одной из древнейших форм жизни, свойственной скотоводам, и скот не мог долго оставаться на одном месте. Кочевки проводились в составе больших сообществ рода, допуская лишь бедные слои другого рода, которые занимались хозяйственной деятельностью, то есть были взаменниками. У каждого рода имелись свои пути кочевий, определенные места, так называемые жайлау (летние) и куэзу (осенние

кочевые места).

Примечательно, что при кыстау (зимние откочевки) готовились специальные угощения для всего рода, а при скзде на кыстеу (весенние кочевые уголки) проводился обряд проведения женщины (скота, домашних животных) между двумя кочевьями, при этом приговаривали «кадасту». Вероятно, это делалось для того, чтобы их на новом месте не преследовали алые духи и неудачи, ведь вполне очевидно, что благосостояние и достаток кочевников зависел от домашнего скота, главного источника их пропитания.

При стоянке образовывались поселения рода - разбивались юрты, резали лошадей, баранов, устраивали семейные празднования - свадьбы молодых, куда - обряд жертвоприношения Всевышнему. В основном рядом со стоянками пасли неэкзоригатый скот, крупнорогатый - чуть дальше, на густом разнотравье.

Н. Гродеков внес значительный вклад в развитие истории и этнографии народов Туркестанского края. Его богатейшее научное наследие требует дальнейшего целенаправленного изучения. Несмотря на некоторые фактологические ошибки и неточности, все же следует признать, что Николай Гродеков сумел так в развернутом плане представить реальную картину прошлого казахского народа, его высокую духовно-нравственную культуру и менталитет, богатые традиции и обряды.

КИРГИЗЫ И КАРАКИРГИЗЫ СЫРДАРИЙНСКОЙ ОБЛАСТИ.

Точка зрения

ЮРИДИЧЕСКИЙ ВЪЕТ.

данных, в которых выясняется история происхождения народов. Приводятся данные о родословных кочевых народов, есть сведения о танговых различиях между старшими и младшими родами, населявшими эту территорию.

В работе освещаются семейно-брачные отношения населявших народов - приводятся данные о подготовке к свадьбе, подробно описываются свадебные обряды, калым, приезд жениха в дом бу-

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЖОБАЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУДЕГІ ЖАҢА КЕЗЕҢІ -
отандық ресурстардың бастапқы кезеңі -
КОМАНДАЛЫҚ ЖОБАНЫ
КОММЕРЦИЯЛАНДЫРУДЫҢ СОҢҒЫ КЕЗЕҢІ БОЛДЫ

НАЦИОНАЛЬНЫЙ КОД

О ЧЕМ ГОВОРИТ И МОЛЧИТ КАМЧА

Как развивать музейное дело в сельских школах

В последние годы в Казахстане, на основе программ «Культурное наследие», «MongGlik Ел», специальных проектов программы «Рухани жаңғыру» и «Образованная нация», стали поддерживать краеведение - изучение родного края на основе найденных археологических артефактов и собранных материалов этнографического характера. Этот вопрос остается не полностью раскрытым для исследователей, так как не все материалы по археологическим раскопкам и этнографические материалы изучены полностью. В основном они имеют характер первичного сбора информации у жителей населенных пунктов, которые находили артефакты во время выпаски скота, обработки земельных угодий. Исторические артефакты имеют немаловажную историческую ценность и могут дать осмысленное описание той или иной культуры, социально-экономического и общественно-политического уклада изучаемого периода.

Шалпан ТОРГАУТОВА,
магистр истории, руководитель
научного центра
«История и этимология»
ЮКУ имени М. Ауэзова,
Мирхан СПАНОВ, кандидат
философских наук, доцент,
заведующий кафедрой
«Философия»

В основном артефакты, которые передаются жителями нашего региона, - это домашняя утварь: изделия из кожи, шерсть, керамика, медь, серебро, дерево, деревянные маслобойки, кушанья и казаны, ковши, а также веточки, монеты, музыкальные инструменты, одежда, конная экипировка, железные украшения. Таким образом, эти первичные находки становятся для исследователей одним из видов, отражающих и описывающих этнографические и историко-культурное развитие региона.

Принято считать, что сегодня все больше говорят об уникальности и необходимости сохранения и развития малой родины. При поддержке сельских акиматов школы ведут работу по сбору артефактов у местного населения, которые сами передают экспонаты в фонд хранения и экспозиции музеев. При этом руководители школ начали

активно сотрудничать с местными ремесленниками, чтобы привлечь молодежь к обучению ремеслу по дереву, металлу, коже, к обработке и изготовлению готовой продукции на основе переданных им из поколения в поколение дела, которое уникально в своем роде и составляет национальный бренд «Сделано в Казахстане».

С 2019 года научный центр «История и этимология» ЮКУ имени Мухтара Ауэзова, развивая научно-исследовательскую работу по изучению истории и этнографии родного края, привлекает молодых исследователей. Были проведены несколько конкурсов среди школ Шымкента и Туркестанской области, конференции с привлечением педагогов-исследователей, обучения семинары и курсы по ознакомлению с научными проектами, касательно истории региона, вкладов отдельных личностей в его развитие, изучение материальной и духовной культуры этноса.

Одним из направлений исследовательской работы стало село Балдыберек Талейского района Туркестанской области, которое, по мнению ученых, является уникальным - там сосредоточены этнографические и историко-культурное наследие Казахстана. Балдыберек - это территория и

северной части Западного Тянь-Шаня, недалеко от границ с Талаской областью Кыргызстана. Растительный мир здесь богат и разнообразен - растут арча, ивня, ильня, мятлики, ива, береза, таласский тополь, орех, фисташки, 10 видов шиповника, черная смородина, занесенные в Красную Книгу тьяльканы Грейга и Кауфмана. Много кореньев, лекарственных, эфирных растений - солодка, зверобой, бук.

Фауна региона - это горный козел, снежный барс, безошотный медведь, длиннохвостый сурок, рысь, волк, лиса, мелкие млекопитающие (мышь, суслик). Обитают птицы улар, журавляк, силовый, райская мухоловка, синица и другие. Балдыберек расположен вблизи Аку-Жабагдинского заповедника - особо охраняемой территории, где в некоторых местах туризм запрещен.

Жители занимаются земледелием и животноводством. Село электрифицировано, есть телефонная связь, интернет, дороги асфальтированы, построены новые школы. Эти факторы позволяют исследователям изучать не только историю и этнографию, но и продолжать работу по развитию национальных видов ремесел, тем более что в регионе есть сырье

для производства готовой продукции: редкие виды растений - таласский тополь, тянь-шанская ель, шкуры домашнего скота - конь, овца.

Кошинебай Елибаев - выпускник Чимкентского педагогического института, филолог, почетный гражданин села Каратобе Талейского района, член Союза журналистов РК, в своей статье «От турган жерде-ду турмайды», опубликованной в газете «Отүстік Қазақстан» от 4 февраля 2020 года, описывает село/поселок Лисбек Абдираева - председателя совета ветеранов, занимающегося поиском и передачей в фонд хранения школ редких артефактов, найденных на территории региона.

В средней школе села Балдыберек открыт фонд хранения - музей, в котором собраны экспонаты, характеризующие историю и этнографию местности. Однако есть проблема: описания артефактов, культурно-исторического периода происхождения, применения в быту должны заниматься профильные специальности - археологи, историки, этнографы, музеологи, а их сейчас не хватает. Находятся, требующих профессиональных исследований и оценок, очень много. Нам нужна объективная история региона с проведением палей

систематизации исторической ценности культуры кожных народов, вклада в развитие страны, места и роли в мировой культуре.

Этот вопрос имеет свою актуальность не только в историческом и этнографическом наследии, но и для развития музейного дела в регионах, сельских школах, научных центрах, НИИ. Особого внимания требует подготовка профессиональных кадров музейного дела с формированием нескольких компетенций и навыков - археолога, историка, музеолога, этнографа - в одной специальности.

Наш научный центр занимается исследованием национальных видов вышитого текстиля, и мы видим, что ремесленникам нужна поддержка. К примеру, жителю Балдыберек Нуржану Жанысбаеву, который занимается уникальным только для нашего региона ремеслом - изготовлением конных седел из дерева, деревянных маслобок, лошадиных подков из железа. Или ахсакалу Есенмолы Толбекулы, который занимается изготовлением канчи.

Такие виды ремесел не должны исчезнуть, они должны развиваться и более тесно привлекаться в нашем обществе. Национальные виды ремесел нуждаются в государственной поддержке.

**НОВАЯ СТАДИЯ
В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ НАУЧНЫХ И СОЦИАЛЬНЫХ ПРОЕКТОВ УЧАЩИХСЯ
стали – первичная стадия
ОТЕЧЕСТВЕННЫЕ РЕСУРСЫ –
конечная стадия
КОММЕРЦИАЛИЗАЦИЯ КОМАНДНОГО ПРОЕКТА**

Использованная литература

1. Рудневская Н. Научно-исследовательская деятельность учащихся колледжа. Учебно-методическое пособие. Астана. Фолиант. 2010 164 с.
2. Назарбек У.Б., Торгаутова Ш.А., Алдешов С.Е. Методическое указание по оформлению научно-исследовательского проекта. Шымкент, 2019. 23 с. (технического, педагогического, гуманитарного, филологического и творческого направления)
3. Лапина Е.В. Организационно-педагогические условия развития профессионально значимых ценностей педагога в системе повышения квалификации. Институт развития образования Воронежской области. Вестник Костромского ГУ. Т.22 №3.2016, С.152-15
4. ГОСТ 7.32-2001. Ғылыми-зерттеу жұмысы туралы есеп. Ресімдеу ережесі мен құрылымы / Отчет о научно-исследовательской работе. Структура и правила оформления.
5. ГОСТ 7.1-2003. Ғылыми-зерттеу жұмысы туралы есеп. Ресімдеу ережесі мен құрылымы / Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления.
6. Торгаутова Ш.А., Спанов М.Ж. Развитие музейного дела в сельских школах на основе археологических артефактов, этнографических данных и национальные виды ремесла современного ауыла на примере с.Балдыберек. ЮКУ им.М.Ауэзова. Шымкент, «QAZAQSTANÝ» республикалық ғылыми журнал. №1 (13) 03 / 2022. С.52-58
7. Кумарова А., Аманбаева Г.Т., Торгаутова Ш.А. Возрождение и развитие «шөген» - как одного из видов казахского национального конного спорта. ЮКУ им.М.Ауэзова. Шымкент, «QAZAQSTANÝ» республикалық ғылыми журнал. №1 (13) 03 / 2022. С.63-68
8. Послание Президента Республики Казахстан К.К. Токаева от 16.03.2022 «Единство народа и системные реформы - прочная основа процветания страны». <https://www.akorda.kz/ru/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-183048>
9. Конкурсная документация на грантовое финансирование по научным и (или) научно-техническим проектам на 2022-2024 годы. Утверждена приказом Председателя Комитета науки МОН РК от 02.03.2022 г. № 27-нж. 40 с.

Жазбалар үшін – для записей

Қазақстан Республикасының Білім және Ғылым Министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
Южно-Казахстанский университет имени М.Ауэзова

«Ғылыми-зерттеу жұмысы және инновациялар» құрылымы
«Академиялық зерттеулер» департаменті
«Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар» ғылыми-зерттеу институты
«Тарих және этнология» ғылыми орталығы
Подразделение «Научно-исследовательская работа и инновации»
Департамент «Академические исследования»
Научно-исследовательский институт «Социально-гуманитарные науки»
Научный центр «История и этнология»

Торғаутова Шолпан Аширалиевна

**Білім алушылардың
ғылыми және әлеуметтік жобаларын жетілдіру бойынша ӘДІСТЕМЕЛІК
НҰСҚАУ** (ЖОБМ, ТжКБ және ЖОО білім алушылардың ғылыми және
әлеуметтік жобаларды дайындаумен ресімдеу кезінде қолдану үшін)

**МЕТОДИЧЕСКОЕ УКАЗАНИЕ по совершенствованию научных и
социальных проектов обучающихся** (для применения при подготовке и
оформлении научных и социальных проектов обучающимися ОСШ, ТиПО и
ВУЗов)

Шымкент, 2022

Редакцияның мекен жайы: Шымкент қ., Тәуке хан даңғылы, 5,
М.Әуезов атындағы ОҚУ-дың баспаханасы, Т.Рысқұлбеков көшесі, 3 корпус, 1 қабат.
Баспаға қойылған күні: 14.04.2022, Формат 60x80^{1/8} Тираж 100 дана
Көлемі: 16:1000. Тапсырыс № 3770, 14.04.2022
Шымкент қаласы, Қазақстан Республикасы, 2022© М.Әуезов атындағы ОҚУ